

Het is overal maar we staan er nauwelijks bij stil: geluid. Of het nu irritant of heerlijk ontspannend is, decibels hebben een veel grotere impact op lijf en leven dan de meeste mensen vermoeden. Daarom startte De Morgen samen met wetenschappers van UAntwerpen en UZA een groot geluidsonderzoek op.

Karin Bijsterveld wil stilte weer naar de mensen toe brengen

'Dat lawaai nog altijd geen politiek thema is, dat is héél bizar'

Over dertig jaar zal er een enorm maatschappelijk debat over lawaai-ervuiling losbarsten, voorspelt historica en technologieonderzoekster Karin Bijsterveld. 'Waarom hebben we daar niet beter op gelet, zullen we ons afvragen.' LANDER DEWEER

Le heeft een achtergrond in de muziek, Karin Bijsterveld, hoogleraar Wetenschap, Technologie en Moderne Cultuur aan de Universiteit Maastricht. Eerst speelde ze fluit, dan luit. "Maar de tragiek wil dat ik ernstige gehoor- en balansproblemen heb gekregen en sindsdien speel ik geen muziek meer", zegt ze in haar kantoor, twee hoog in het centrum van Maastricht. "Het is absurd dat je van alle mogelijke ziektes net die ziekte krijgt, als je met geluidsstudies bezig bent."

Met *Mechanical Sound* schreef Bijsterveld een standaardwerk over de maatschappelijke omgang met lawaai van de negentiende eeuw tot nu. Het boek verscheen in 2008 en blijft goed verkopen. "Het lijkt wel alsof sinds de pandemie steeds meer mensen in de thematiek geïnteresseerd zijn", zegt Bijsterveld.

In haar nieuwste onderzoek legt ze zich toe op de geschiedenis van stiltegebieden in de stad. "Het klinkt contra-intuïtief om stilte te zoeken in de stad", zegt ze. "Maar dergelijke zones zijn er van oudsher altijd geweest, rond kerken, scholen en ziekenhuizen vooral. Door de hinderwetgeving, de zogenoemde *nuisance laws*, werden dat soort gebieden in de negentiende eeuw al beschermd. Die wetgeving moet je begrijpen als een reactie van de bezittende elite op de nieuwe elite, die rijk was geworden door de industrie. Die gaf namelijk stank-, rook- en lawaai-overlast en dat bracht de landerijen en de gebouwen van de bezittende klasse in gevaar."

Steden en de industrie groeiden, stilte werd een kostbaar goed. De contemplatie, rust en concentratie rond kerken, ziekenhuizen en scholen moest worden beschermd. "Overal in de stad kreeg je op

die manier *islands of silence*", zegt Bijsterveld. "Heel interessant om te bestuderen, want nu denken we op veel vlakken helemaal niet meer zo. Een zieke moet juist in beweging komen, en niet per se meer rust ervaren."

Gelukkig groeit het besef de laatste jaren wel weer dat lawaai-ervuiling ons ziek maakt en dat stilte dus gezond is.

"Ja, maar dat is natuurlijk via een heel andere weg gegaan. De Wereldgezondheidsorganisatie heeft daar een belangrijke rol in gespeeld, en het onderzoek naar de ziekmakende effecten van lawaai heeft op zich ook weer een lange traditie. Maar het is totaal anders begonnen."

Hoe dan?

"Het begon vanuit de gedachte dat mensen niet overweg konden met zoveel stimuli, dat lawaai de chaos in de stad alleen maar vergrootte en dat mensen niet met al die impulsen konden omgaan. Er werd vooral gedacht vanuit de kwetsbare, gevoelige, geleerde geesten. De hoogleraren werden al heel vroeg beschermd tegen lawaai: in het zeventiende-eeuwse Jena en Leipzig mocht een smid niet gaan werken in een straat waar al een hoogleraar woonde. En in de late middeleeuwen werd in Leiden al bepaald dat een hoogleraar recht had op een aantal zaken, waaronder stilte. Die maatschappelijke hiërarchie zouden we vandaag niet meer accepteren, maar het toont wel aan dat de mensen toen niet zozeer bang waren om ziek te worden van lawaai - enkel 'ze-nuwachtig'."

"Heel belangrijk in die hele

evolutie was de uitvinding van de decibel, in 1925, als een objectieve meeteenheid voor geluid. Opeens gingen we ervan uit dat 'luidheid' de bepalende factor in de overlast was, en niet de aard van het geluid. Alles daarna is in termen van luidheid in de wet gekomen."

Het idee om in de stad stiltekringen aan te leggen komt nu hier en daar terug.

"Ja, en misschien meer in Vlaanderen dan in Nederland heb ik het gevoel. Ik las net een rapport over zogenoemde 'luwte-oases' in Vlaanderen: dat hebben wij in Nederland niet. In dat rapport hebben ze het over microplekjes in de stad waar wordt gebruikgemaakt van akoestische schaduwen van gebouwen om stilte te creëren. Die plekken worden dan aangegeven op een kaart waarop het akoestische landschap van de stad te zien is, al ontstaat er daardoor natuurlijk een soort spanning: hoe meer mensen ernaartoe komen, hoe meer die stilte wordt bedreigd. (*lacht*)

"Op Europees niveau is er ook veel aandacht voor de aanleg van stiltegebieden op het platteland, die toegankelijk moeten

'Op Europees niveau is er veel aandacht voor stiltegebieden. Maar als je mensen naar die gebieden brengt, komt de stilte weer in gevaar'

zijn voor iedereen. Maar ja: als je wegen aanlegt om mensen naar die gebieden te brengen, komt de stilte weer in gevaar. In mijn nieuwe paper schrijf ik: breng de stilte weer naar de mensen toe, en spring er creatief mee om."

Hoe zou u dat doen?

"Nou, door er eerst en vooral nog eens naar te kijken met een historische blik: wat waren de traditionele stiltegebieden in de stad en wat is er nog van over? Kunnen we het op de een of andere manier beschermen, met muren of gedragsregels, hoe moeilijk die tegenwoordig ook af te dwingen zijn? Wat ook zou kunnen hel-

